

De Heraut

voor de

Bereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 8 Maart 1914. N°. 1885.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonneementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE. Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.
Inzendingen, die later dan Donderdag vóór middags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f 0.10. Abonneementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaars, Postdirecteuren enz.
Advertentie: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer f 0.20.
Aanvragen en vermelding van Heidegaven f 0.12 per regel.

Van de Voleinding.

CXXIII.

VIERDE REEKS.

XXIV.

Doch ik zal ze van het geweld der helle verlossen, ik zal ze vrijmaken van den dood. O dood, waar zijn uwe pestilentien? Helle, waar is uw verdorvenheid? Benouw al van mijne oogen verborgen zijn.
Hosea 13:14.

Ook in de profetie wordt van het doodenrijk uiterst zeldzaam gehandeld. Bij slechts vier van de zestien profeten geschiedt er melding van. Bij Jesaja, Ezechiël, Hosea en Maleachi. Voor het vormen van een juist begrip omtrent de Sje'ool is het geraden, ook deze profetische uitspraken van naderbij te bezien. En dan sta al aanstonds op den voorgrond, wat Jesaja XIV ons biedt. Er is daar sprake van de lippen geleegd, gekleed in zuik een vorm, dat de nu geslagen tyran van Babel sterft zonder zelfs een graf te vinden, en dan indaalt in het doodenrijk, om aldus tot een voorwerp van spot te zijn voor het gansche heil der gestorvenen, dat zich reeds in de Sje'ool bevindt, den tyran inwacht, en hem nu in het doodenrijk, d.i. in de onderwereld, ziet aankomen. Natuurlijk is ook dit poësie, maar in die poësie wordt dan toch een voorstelling van de onderwereld gegeven, gelijk die in den geest van Jesaja leefde, en door den Heiligen Geest gebezigd is, om deze profetie tot klare, aangrijpende uitdrukking te brengen. Nu die tyran van Babel verslagen is op 't slagveld, keert op aarde de rust en de vrede terug, en zelfs de cederen van Libanon juichen, dat de booze vorst viel, die keer op keer de houthouwers op hen afzond. Maar niet alleen op aarde en tot zelfs in het heerlijke woud is 'er geschal en groot gejuich', maar ook de onderwereld wordt door het nu op aarde gebeurde aangegrepen. Niet alleen jubelt de gansche aarde en maakt met de cederen van Libanon gejuich, maar ook *de hel van onderen was beroerd*, o, Koning van Babel, om uwentwil, om u tegemoet te gaan, als gij kwaamt. Zij wekt om uwentwil de dooden op, al de bokken der aarde, zij doet alle koningen der Heidenen van hun troonen opstaan. Deze allen saam zullen den gestorven tyran toespreken en zeggen: »Gij zijt ook krank geworden gelijk als wij, gij zijt ons gelijk geworden, uw hoovaardij is in de hel nedergegaan». Die hoovaardij bestond daarin, dat de Vorst van Babel alle volken ternederwierp, zelf aan den Allerhoogste gelijk wilde worden, en daarom ten hemel wilde opklimmen. Vandaar nu de gerechte straf dat hij, vlak omgekeerd, ter helle wordt nedergevoerd. Nog opmerkelijker is wat er dan volgt: »Die u zien, zullen op u letten en zeggen: Is dat die man die de aarde beroerde? Is dat die koninkrijken deed beven en zijn gevangenen niet los liet gaan?». En zelfs hier blijft 't niet bij, maar nu wordt er voorts in dit spottend onderscheid gemaakt tusschen de overige koningen in de onderwereld en dezen tyran. Er volgt toch: »Alle koningen der Heidenen liggen neder met eere, een iegelijk in zijn huis, maar gij zijt verworpen van uw graf, als een gruwelijke scheut», en zelfs een eerbare begrafenis, een rustig graf zal hem onthouden worden, onderwijl zijn kinderen op aarde worden geslacht.

Geheel deze voorstelling nu is beeldend. Van God den Heere wordt in zijn betrekking tot de Sje'ool niet gerept, noch ook van de verhouding waarin de dooden in het doodenrijk zich tegenover God gevoelen. Al wat we hier vinden is een beeld van het bestaan in de onderwereld, altoos naar de voorstelling, gelijk de profetie zich die gevormd had. Onder dit gezichtspunt nu vinden we hier, dat de gestorvenen in het doodenrijk niet maar in isolement voor zich zelf bestaan, maar zekere gemeenschap onder elkander hebben. Ze rijzen saam op. Ze ontzetten zich saam over de komst van den tyran. Ze hebben samen kennis van wat deze woestaard op aarde gedaan heeft. Samen zelfs spreken ze hem toe. En in het lot dat hem nu treft, eeren ze Gods gedachte wrake. In de tweede plaats zien we, hoe de dooden in het doodenrijk zekere kennis bezitten van wat er op aarde gebeurt. Als de tyran nederdaalt kennen ze hem, en verwijten hem zijn tyrannische

woede, waarmee hij de volken verdrukt heeft. Eveneens van belang is in de derde plaats de voorstelling, dat er iets van de orde die op aarde heerscht in het Doodenrijk naverkt. Zelfs de Koningen der Heidenen beschikken over zekere eereplaatsen, en het is die eere die aan dezen tyran zal onthouden worden. Zijn deel zal veel eer hange smaadt zijn. En in de vierde plaats blijkt, hoe de dooden in het Doodenrijk nog in 't minst niet over het helse vuur klagen. Veel eer maakt de hier gegeven voorstelling den indruk, dat de dooden wel in gedrukten toestand verkeeren, maar toch zonder dat voorsinsnog het allesbeslissend oordeel over hen is uitgegaan. En het opmerkelijkst bij dit alles is dan nog, dat aan 't slot het triumfied overgaat in een spreken van God zelf, die zijn vaardslag aan den tyran voltrokken heeft, en nu roemt in zijn val. Het zou, in verband met ons onderwerp, tot niets voeren, om dezen geheelen pericop van niet minder dan 23 versen tot in bijzonderheden na te gaan, maar zooveel als we graven, moest dan toch opgenomen, opdat de rijkdom van heel deze voorstelling genoegzaam uitkwame. Het is of Jesaja ons hier een oogenblik in het doodenrijk binnenleidt, ons zien doet hoe de dooden hier verkeerden, en ons doet inleven in wat er in hun gedachten, voor zoover ze nog gedachten hebben, omgaat. Dat het een schimmenrijk was, is hiermede niet tegengesproken. Immers dat men saam kon handelen en saam kon waarnemen, nadat de lijken in het graf verteerd waren, toont, dat de zielen dan toch een iets hadden, waardoor ze waarneembaar waren, en in zooverre is het begrip van een schim hier toepasselijk.

Van geheel andere betuidenis is wat Jesaja XXVIII:11 ons biedt. In dit hoofdstuk kastijdt de profeet het broodrooken leven, dat de inwoners van Jeruzalem in hun herbergen en gelagzalen leidden, een onheilig bedrijf waaronder alle besef en alle gevoel van verantwoordelijkheid ook bij de bestuurders van de heilige stad teloor ging; iets wat ze dan goed poogden te maken door »gebod op gebod en regel op regel» uit te vaardigen, zonder dat er ook maar aan gedacht werd om 't volk tot de vreeze des Heerent terug te roepen. Wees nu de profeet hierop, dan belasterden ze hem, en gaven hem spottend ten antwoord: »Wij hebben een verbond met den dood gemaakt, en met de hel, de Sje'ool, hebben we een voorzichtig verdrag gesloten». Ons zal 't onheil niet overkomen, »want wij hebben de leugen ons tot een toevlucht gesteld, en onder de valsheid hebben we ons verborgen». Bedoeld is hiermede, dat ze voor dood noch hel bevreesd waren; dat ze in 't minst niet dachten dat het op hun dood en ondergang zou uitloopen. Immers dood en hel waren op zichzelf onheilige machten, die met de zonde en den val in rechtstreeksch verband stonden, en nu hadden zij, door op Egypte te gaan steunen en van Egypte redding en heil te verwachten, zich op de satanische machten in steen van op Jehovah geworpen, en in dien zin bij satan hulp tegen Jehovah gezocht. In dit verband komt sterk uit, wat we van meet af op den voorgrond plaatsten, dat de Sje'ool, de onderwereld, het doodenrijk steeds in verband met het onheilige, met de zonde en met den val moet worden beschouwd; en uit dien hoofde, tot op zekere hoogte althans, steeds een zeker demonisch karakter vertoont. De Sje'ool kon voor de dienaren van Jehovah de eindpaal van hun bestaan niet zijn. In de onderwereld, waarop het graf uitlep, kon hun niet anders dan een tijdelijke existentie zijn aangewezen. Voeg of laat zouden ze uit dien gedrukten staat in heerlijkheid worden opgenomen. Voorshands echter bood de onderwereld hun een tijdelijk verblijf aan, dat nog altoos met zonde en dood in verband stond, vandaar gedrukt en benauwend was, en waartegen hun stil geloof wel moest reageren, omdat over geheel deze sfeer van de Sje'ool nog steeds iets zweven bleef van wat door satan's verleiding aan Adam en zijn nageslacht overkomen was. Het is nu dit onheilige van de Sje'ool, dat hier vooral tot uiting komt. De Sje'ool zelf wordt hier als een bewust handelende macht genomen, en het is deze Sje'ool die met de afvalligen van Jehovah een verbond aangaat, om Jehovah's heerschappij te breken. Poëtisch zoo men wil, maar in het geheime bondgenootschap met Egypte, dan toch in werkelijkheid belichaamd. Vandaar dan ook de bedreiging, die er in vs. 18 op volgt, waar het Jehovah zelf is, die de afvallige boeieleders met dood en Sje'ool aldus toesprekt: »Ulieder verbond met den dood zal te niet worden en uw voorzichtig verdrag met de hel zal niet bestaan»;

wat natuurlijk zeggen wil, dat ze toch de nederlaag zouden lijden, dat de dood hun toch overvallen zou, en dat ze in 't eind toch in de Sje'ool zouden »nedergegaan» worden. Een nederstooten, dat dan meer zegt, dan nederdaalen, en duidt op een geweldadigen dood op 't slagveld.

De laatste maal dat Jesaja het woord Sje'ool bezigt, komt voor in Jesaja VII:5, waar de profeet den Koning van Jeruzalem kastijdt, omdat hij, heil en redding bij Heidensche vorsten zoekend, zich niet als gezalfde des Heeren in eere wist te houden, maar zich laaghartig voor de vreemde vorsten vernederde. Die laffe vernedering nu komt voornamelijk uit in het bukken voor een anderen vorst, en waar nu sprake is van buigen en bukken, kan een Koning van Israël zich, met behoud van zijn eere, een hoofdbuiging uit eerbied veroorloven, maar heel anders wordt 't, zoo hij zich uit vreeze of lafheid voor een Heidenschen vorst ter aarde nederbuigt. En nu bedoelt Jesaja den Koning van Jeruzalem te iervijzen, niet alleen dat hij voor een Heidenschen vorst zich tot op de aarde toe nedergebogen had, maar zich, welbezien, nog dieper had vernederd, en dit nu drukt hij uit door hem na te zeggen: Gij hebt u voor den Heidenschen vorst als Gezalfde des Heeren zoo laf en smadelijk vernederd, dat ge u niet alleen tot de aarde toe, maar veel erger, tot de Sje'ool toe nedergebogen hebt. Hierin nu ligt niet anders uitgedrukt, dan ten eerste, dat het doodenrijk diep onder de aarde gedacht werd, en ten andere, dat waar de Gezalfde des Heeren in eere zijn hoofd opricht en opblijft naar den hemel, het zich nederbuigen ter aarde, ja tot in de Sje'ool, smaad en verachting aanduidt. Die zelfvernedering nu had daardoor plaats, dat de Koning van Jeruzalem, in plaats van zijn hulp en sterkte bij Jehovah te zoeken, veel eer gezanten naar verre landen uitzond om Heidensche hulp in te roepen en daarop zijn vertrouwen te zetten.

Ezechiël brengt de Sje'ool alleen in de groep profetiën tegen Egypte ter sprake, achtereenvolgens in het 31e en 32e hoofdstuk. Niet enkel zinbeeldig, maar ook werkelijk, is Egypte de macht op aarde die principieel het scherpst tegen Jehovah en dus ook tegen Israël overstaat. Vandaar in deze beide hoofdstukken een breed uitgedijde Godspraak tegen het land der Faraos, ook in verband met de onderhandelingen van meer dan een kant destijds gevoerd, om bij Egypte steun tegen Babel te vinden. Eerst gaat deze kastijding over de Faraos van Egypte, door verwijzing naar het lot dat Assur getroffen heeft. Assur was nu uitgeroeid, het was vernietigd, en hiervan nu zegt de Heere in vs. 15: »Ten dage als hij ter helle nederdaalde, maakte ik een treuren, ik bedekte om zijnen wil den afgrond». Vooral gaat hieraan de breede teekening in deze woorden: »Zij zijn allen overgegeven ter dood, tot het onderste, der aarde, in het midden der menschenkinderen, tot degenen die in den kuil nederdaalen». In vs. 16 wordt dit dan beschreven als een machtige, indrukwekkende gebeurtenis, in dezer voege: »Van het geluid zijns vals deed ik de Heidenen beven, als ik hen ter helle deed nederdaalen met degenen die in den kuil nederdaalen; iets wat denken doet aan een peillooze diepte die zich opent, en waar het slachtoffer van Gods wrake als met een slag in wordt nedergeploft. Rijkere daarentegen, wat de voorstelling betreft, is wat we lezen in het 32e hoofdstuk over Faraos zelf en zijn volk. »Weeklaag, zoo riep de Heere Ezechiël toe, weeklaag over de menigte van Egypte en doe ze nederdaalen in de onderste plaatsen der aarde bij degenen die in den kuil alreede zijn nedergegaan». En dan volgt er: »De machtigste der helden (t.w. die reeds in de Sje'ool zijn) zullen hem met zijn helpers toespreken, uit het midden van de hel. Zij zijn nedergegaan, de onbesnedenen liggen er». En nu volgt een teekening van de Sje'ool die nog belangrijker is dan wat we in Jesaja 14 vonden. Breed toch uitgewerkt zelfs, wordt ons hier beschreven, hoe in de Sje'ool de verslagen volken uit de Heidensche groepen als in afzonderlijk kampement bijeenliggen, groepsgewijze geordend en zekere eenheid uitmakende. Zoo heet 't in vs. 22: »Daar ligt Assur met zijn ganschen hoop, zijn graven zijn rondom hem». Dan in vs. 24: »Daar is Elam met zijn gansche menigte rondom zijn graf. Zij zijn nedergegaan tot de onderste plaatsen der aarde; zij die hun schrik hadden gegeven in het land der levenden, dragen nu hun schande met degenen die in den kuil zijn nedergegaan». En op gelijke wijze volgt dan in vs. 26 de teekening van de groepen van Mesach en

Tubal, en voorts in vs. 29 en 30 van Edom, Sidon en Tyrus. Zoo blijkt, dat er niet alleen in de onderwereld een gezelschapelijk bestaan aan de dooden is gegeven, maar dat bovendien het gezelschap in de hel of Sje'ool beantwoordt aan de indeeling van de volken op aarde, tot zelfs in de enkele geslachten. Wie sterft wordt tot de vaderen verzameld, wat natuurlijk zeggen wil, dat de gezinnen, families, geslachten en stammen niet verstoord worden, maar bijeenblijven. En dit nu wordt hier ook alzoö betuigd omtrent de volken. Het zijn niet maar menschen, die elkaar in de Sje'ool ontmoeten, maar elk volk verzamelt zich in de hel als volk. Al wat van Assur is, gaat bij Assur. Al wat van Elam of Edom is, bij Elam en Edom. Het onderscheid der natien gaat ook in de onderwereld niet te loor.

Hosea gaf in zijn profetie over Efraim, die hoofdstuk XIII:14, de bekende uitspraak over hel en dood, die door den apostel in 1 Cor. XV op heel ons geslacht is uitgebreid. Hoe diep Efraim ook overtreden hebbe, toch zal Jehovah ook uit Efraim zijn geloovigen en verkorenen redden ten leven, en nu heet 't: »Ik zal hen van 't geweld der hel verlossen, ik zal ze vrijmaken van den dood. O, dood, waar zijn uwe pestilentien? Hel, waar is uw verdorvenheid?». Dit nu kan niet anders verstaan worden dan als een triumfkreet des geloofs over de onheilspellende macht, die als wrange vrucht der zonde, in dood en graf en Sje'ool over ons gekomen was. Tegenover dit geweld der verrijkeling stonden wij machteloos. Maar van Boven is ons nu hulpe beschoren en toegekomen. En dank zij die hulpe zal voor de geloovigen de triomf over dood en graf en hel eens een zoö volkomene zijn, dat spottend en smadelijk tot Dood en Hel de roep zal kunnen uitgaan: o, Dood die alles bedwong, o Hel, die alles besloot, wat is er nu, dank zij Christus, van uw macht en geweld geworden! Ge verzonkt in 't niet. Brede teekening geeft deze gewichtige profetie ons niet. Ze handhaaft de saamhoorigheid van dood en Sje'ool. Ze teekent beiden als uitingen van een macht, waaraan onze tegenstand is. Ze geeft den indruk dat aan dood en hel het sombere van de pestilentie kleefte. Maar hoofddoel van deze profetie van Hosea is niet het beeld van dood en hel te voltooiën, doch heel anders om den eendelligen triomf te verpanden, die eens over dood en hel door den Messias en, dank zij het geloof in hem, zal verworven worden. Van heel 't Oude Testament desaangaande de gewichtigste uitspraak.

Blijft nu nog alleen wat we lezen in Amos IX:2: »Al groeven ze tot in de hel, zoo zal mijn hand ze vandaar halen, en al klommen ze in den hemel zoo zal ik ze van daar doen nederdaalen». Ook deze uitspraak voegt aan de teekening van het beeld van de Sje'ool niets nieuws toe. Belangrijk is dit zeggen dan ook alleen in zooverre, als het eenzijdig de macht des Heeren over dood en hel uitspreekt, en anderzijds de tegenstelling tusschen hel en hemel scherper toespist, dan dusver geschied was. Als Amos onderstelt, dat de vijanden Gods in de Sje'ool een schuilplaats zochten om aan Gods macht zich te onttrekken, of in zelfverheffing als satan hun macht aan de macht Gods evengelijk wilden maken, zoo verraadt dit hoe in de volksvoorstelling de Sje'ool gedacht werd als ten deele aan Gods mogendheid onttrokken. Dit nu wordt gekastijd en bestreden door de stellige verklaring van Jehovah, dat hij tot in de hel de hem vijandig gezinden vervolgen zal, en ze zal aangrijpen om zijn toorn aan hen te koelen. En niet minder van belang is de tegenstelling, die bijkens deze profetie van Amos in de volksvoorstelling zich allengs tusschen hel en hemel gevormd had. Er is niet maar een gedempt berusten in het schimmenleven van de onderwereld, maar tegenover de benodigde deelen der aarde wordt allengs gevoeld, hoe de hoogste hemelen zich daarboven verheffen, en hoe de mensch ook met die hoogste hemelen in zoodanige betrekking staat, dat ook die hemelen hem wenken. Meer valt uit deze profetie van Amos niet af te leiden, en in de latere profeten wordt van de Sje'ool gansch geen gewag gemaakt.

Als uitkomst vinden we derhalve, dat de Sje'ool diep onder de aarde is; dat het graf den wsg ontsluit, die er heen doet nederdaalen; dat alle gestorvenen hier bijeen zijn, niet als individuen doorrengeld, maar naar geslachten, volken en natien groepsgewijze ingedeeld; dat ze hun lichamen in den dood aflegden, maar toch ook in de Sje'ool voor elkaar herkenbaar zijn; dat Gods oog de gestorvenen in de Sje'ool

bewaakt, en dat de hand Gods ook in de Sje'ool het bestaan der dooden beheerscht; dat de dooden in de Sje'ool niet alleen elkaar herkennen, maar ook de kennis van hun God behouden, en, zij 't ook zwak, toch iets van zijn gemeenschap genieten; dat ze niet geheel onkundig zijn van wat na hun sterven op aarde voorviel; dat geheel hun existentie een gedempt, getempeld karakter vertoont, maar toch vatbaar is voor extase; dat de Sje'ool, als levende van den dood, met de zonde verband houdt, en een diepte onder zich heeft, die zelfs het teken des Verleiders vertoont; dat hiertegenover staat een opzien naar den hemel, dat blijft aanhouden; dat er wel nog geen beslissing, schifting of scheiding tusschen het booze en goede is ingetreden, doch dat toch de geheele existentie van de onderwereld reeds nu kommer en droefnisse bracht, en dat ten slotte uit de diepte van de Sje'ool de Verrijking zal opwaken, die den goddeloos aan den pool des vuurs ten prooi zal overleveren.

Nog een enkel woord zij hieraan toegevoegd over den Kuil, waarvan met name Ezechiël herhaaldelijk gewaagt. In Psalm 143:7 heet 't: »Gij hebt mij in den ondersten kuil geleegd, in duisternissen, in diepten», wat natuurlijk beeldspraak is, om de diepe ellende uit te drukken, waarin de Psalmist zich voelde verzonken. Hij voelde zich door doodsgevaar bedreigd, maar leefde nog, en drukt nu den doodsgedachte hem kwelde, uit, door zich erin te denken als ware hij reeds gestorven, als ware hij reeds in de Sje'ool afgedaald, ja, als ware hij in die Sje'ool nog dieper dan de meesten weggedrukt en neergedrukt. Een gedachte van den Psalmist daarom van zooveel belang, omdat ze ons verstaan doet wat Calvijn en zijn volgelingen beoogden, toen ze de nederdaling ter helle van den Christus van de helse angsten des doods verklaarden. Meer eigenlijk daarentegen is van den kuil sprake bij Ezechiël. Zoo in hoofdst. 31:14, waar het heet: »Zij zijn allen overgegeven tot den dood en tot degenen die in den kuil nederdaalen». Evenzo leest men in vs. 16: »Met degenen die in den kuil nederdaalen». En niet anders schreef de profeet in hoofdstuk 32 tot vijfmaal toe, dat de verslagenen zich bevinden onder hen die in den kuil nederdaalen. Blijkbaar heeft alzoö deze uitdrukking bijna gelijke betekenis met Sje'ool. Slechts is er dit niet te verwaarlozen verschil, dat het woord *kuil* de onderwereld bij haar ingang doet waarnemen. Vandaar dat Ezechiël ook spreekt van »het graf, dat aan de zijde van den kuil is» (32:23). Sje'ool drukt alleen uit, dat er diep onder het graf een plaats van het schimmenleven der dooden is, maar laat geheel in 't midden, welk verband er tusschen de onderwereld en dat graf bestaat. Door te spreken van den *kuil* wijst dus Ezechiël dat verband aan. Voor hem is het graf aan de zijde van den kuil gelegen, en uit het graf glijdt nu de gestorvene in den kuil, zinkt nu doordien kuil naar beneden, en komt zoo ten slotte in de Sje'ool terecht. Hierbij merkt men op, dat 't zelfde Hebreeuwsche woord dat *kuil* aanduidde en uit te spreken is als *Be'or*, ook dienst doet om de bron uit te drukken. Die bron nu komt uit de diepte van den bodem op, vormt door haar opwellend water een soort van sleuf of geul, waardoor de actie uit de diepte zich naar boven toebeweegt, en zoo tenslotte op den bodem van het land uitkomt. Ongetwijfeld een gelukkig gekozen uitdrukking om te doen beseffen, hoe onze verstandhouding met het leven door den dood niet is afgesneden, en dat nog altoos weer uit de diepte van de Sje'ool de beweging ten leven zich vernieuwen kan.

Dr. A. K.

„Sidderen, een ieder voor zijn ziele”.

En ik zal maken, dat zich vele volken over u ontzetten, en hunne koningen zullen de haren over u te berge staan, als ik mijn zwaard zal waaien voor hunne aangezichten, en zij zullen elk oogenblik sidderen, een ieder voor zijn ziele ten dage uws vals.
Ezechiël 32:10.

Het sidderen overkomt ons, als we plotseling ontwaren hoe ons een niet af te wenden onheil bedreigt, en vooral zoo 't gaat om ons leven. Wie 's nachts op zijn legersteed overvallen wordt door een inbreker, die hem het pistool op de borst steekt; wie hoog op den top van een berg geklommen, op eens voelt dat hij uitglijdt en niets zijn neerstorten in de diepte meer voor-

komen kan; wie 's nachts opvliegt, merkende dat zijn huis in brand staat, en aan de trap toegekomen, ziet hoe ze reeds wegbrak, zoodat hem geen uitweg uit de vlammen blijft; kortom, wie voelt dat 't om zijn leven gaat, en hierdoor onoverhoeds verast wordt, die is *ontvoerd*, die heeft en trilt over heel zijn wezen, die *siddert*.

Het is het plotselinge, het doodelijk dreigende en onredbare, waardoor op eenmaal al wat in ons is onteld geraakt, heel ons wezen ontzet wordt, en men gevaar loopt zelfs de beheersing over zichzelf te verliezen; dan vooral, zoo men klaar voor oogen ziet, dat alle redding is afgesneden.

Dan siddert men uit vrees des doods, omdat men geen uitweg meer weet, en op eens ontwaart dat zijn lot beëist is.

Nu noemde men in Israël iemand *leven: zijn ziel*. En vandaar, dat 't bij Ezechiël heet, dat al 't volk in Israël, als het einde daar zou zijn, *zou sidderen, een ieder voor zijn ziel*!

Maar natuurlijk, dat geldt bij Ezechiël nog slechts van den eersten dood, die ons aardische leven afsnijdt, en veel ontzettender nog moet het sidderen zijn, zoo de tweede dood ons bedreigt, niet hier op aarde, maar als eens de eeuwigheid in zal gaan, en als dan onze verloren ziel voor eeuwig van haar leven in God zal worden afgesneden.

Dit nu zal even plotseling den verloren overkomen als het doodsgevaar ons hier op aarde genaakt.

Als een kranke het zijn arts op zijn geweten af vraagt: Is wat ik heb doodelijk, en de arts geeft hem 't bange antwoord: «Ge leeft geen twee dagen meer», dan sluip een siddering over den kranke die heel zijn wezen ontroert. Die uitspraak van den arts is als ware 't het vonnis van zijn dood. En juist zoo, maar veel langer nog, zal 't zijn als Jezus eenmaal het oordeel, het laatste, over elken zondaar uitbrengt, en, bij verwerping van de genade, het oordeel van den eeuwig dood over den onbekeerd gestorvene uitgaat.

Alleen maar, dan helpt 't sidderen niet meer. Dan wordt het een sidderen, waaraan nooit een einde zal komen. Juist wat Jezus zoo telkens uitsprak in *de weening en huring der tanden*.

Bij Ezechiël heet 't sidderen, bij Jezus het in wanhoop en vertwijfeling knersen van tand tegen tand, en het weenen, waar geen uitweenen op volgen kan.

En nu is er wel genade, rijke genade zelfs, maar dan moet reeds hier op aarde, in dit leven, dat huiveren en sidderen, al ware 't slechts één enkel oogenblik, zoo in bangheid en diepe ontroering doorleefd zijn, dat 't is alsof we reeds in 't oordeel voor onzen Rechter stonden.

Als een misdadiger ter dood veroordeeld wordt, dan siddert alles in hem, ook al weet hij, dat de voltrekking van het vonnis eerst over twee, drie weken volgen zal. En zoo is 't ook hier. Al geniet de verloren zijn leven op aarde nog, zoodra de Geest het hem als invlant in zijn ziel, wat eens, zoo hij zich niet bekeert, zijn eeuwig lot zal zijn, dan siddert ook hij, ook al duurt het nog jaren eer zijn vonnis zal ingaan.

Het komt er dan alleen maar op aan, of zijn ziel zich strak en volstrekt een oogenblik op de gerechtigheid Gods kan aantrekken, om tot in het diepste van zijn wezen gewaar te worden, hoe de heiligheid Gods hem toornend neerdrukt. Snijdt dit besef hem, alles voor zich uit drijvend, diep tot door de binnenste vezelen van zijn ziel, dan kan hij niet tegenover God blijven staan, dan moet hij doorbreken, en dan breekt hij ook door, en in dat eigen oogenblik vangt de genade Christi hem op, en de verlossing, de zoen, de redding is er. Hij heeft gesiddert, en hij is bekeerd, en overgezet uit den dood in 't leven.

Wie daar niet toe komt, die moge spijt, die moge leedwezen, die moge berouw, die moge vertwijfeling gekend hebben, maar, zie 't aan Judas, al zulke zielskwelling redt niet. Dat alles gaat oppervlakkig toe. Dat is 't rood van schaamte op 't gelaat, dat komt en gaat. Als de wortel der ziel niet geraakt is, en de beving uit den afgrond haar niet heeft doen sidderen, is ze toch nog niet onder den toorn Gods bezweken, staat ze nog waar ze stond, is ze niet van haar plaats gerkuit, en omgezet, en blijft de lach der heilige vreugde, die alleen op het sidderen volgen kan, nog altoos uit.

Tot zelfs het gewoon zijn aan 't heilige bederft hier zooveel, en hoe hard 't ook om te zeggen zij, de tollenaars en de hoeren', gelijk Jezus 't zoo herhaaldelijk uitsprak, hebben hier iets voor, en zullen anderen voorgaan in het Koninkrijk der hemelen. Hierin ligt de kracht van het Methodisme, en ook het Lager des Heils zoekt er zijn eere in.

Wie aan niets denkend en aan niets zich storend, buiten God en zijn gebod, in de wereld voortzondigt, en dan plotseling op hoog ernstigen toon wordt aangesproken, en gewezen wordt op datgene, waarop hij zoo voort, zijn jammerlijk leven moet uitooplen, komt er spoediger toe, om onder den indruk van zulk een aangrijpend woord, in siddering te geraken, zich te ontzetten en het instrument zijner zonde van zich te werpen. Juist omdat hij zulk een taal nooit vernomen had, greep ze hem zoo overweldigend aan. Ook hier is niet alle schijn wezen, maar er zijn toch krachtige, heerlijke bekeeringen uit voortgekomen.

En hier staat nu tegenover, dat wat van God zaligen huize is, van der jeugd af deze heilige taal vol ernst beluisterd heeft, maar er juist daardoor *te gewoon* aan is geworden. Wie telkens en telkens weer hetzelfde hoort, ondergaat er al flauwer indruk van. En zoo doet zich gedurig het verschijnsel voor, dat in het eind o, zoovele gedoopten jaren lang onder de prediking van het laatste oordeel kunnen verkeeren, zonder dat ze daarvoor ooit en in de diepte van hun ziel onwederstaandelijk zijn aangegrepen. Ja, dat predikers, die zelf een reeks van jaren het oordeel hebben aangezegd aan anderen, zelf, persoonlijk, nog nimmer dit innerlijk sidderen voor de majesteit van hun God hebben gekend. Dit doet aan de waarheid der prediking niets af. Ook een onbekeerd prediker kan u den zegen der genade brengen, en een bekeerd prediker kan aan doovmansdeur bij u aankloppen.

Maar dit volgt er uit, dat een iegelijk onzer, die den zegen genoot om van der jeugd af onder het Evangelie te verkeeren, zelf toe heeft te zien, dat de gewoonte hem niet verschalkte en hem niet doof en stomp maakte voor het geklank van de basun van Gods toorn, die ook bij hem tot op den gehoorbodem van zijn ziel moet doordringen.

Keer op keer gaf God in zijn genade een *revel* in Christus Kerk. Dan ging er weer een adem des levens onder de gedoopten uit. Er kwam onrust, maar valsche rust had geheerscht. En niet weinigen waren dan de gelukkigen, die

juichen konden als nooit vroeger, omdat ze nu ook zelve, nu ook persoonlijk, het *sidderen* aan hun ziel gekend hadden.

Kome het ook voor u niet te laat! Niet pas aan de overzij van het graf!

Dr. A. K.

Amsterdam, 6 Maart 1914.

Ds. Vogelaar schrijft in de *Wachter*, dat het wenschelijk is op de a.s. Synode in verband met de doctoraatsquaestie ook de vraag aan de orde te stellen, of en zoo ja op welke wijze het onderteekeningformulier der Theologische hoogleeraren gewijzigd zou moeten worden.

Welk verband er tusschen deze beide quaesties bestaat, is begripen we niet. Evenmin wat met dit doctoraat van de Theologische School te maken heeft, hetgeen Ds. Vogelaar daarop volgen laat aan het adres van de Hoogleeraren in de Theologie aan de Vrije Universiteit:

Voor de hoogleeraren der Theol. Faculteit van de V. U. geldt echter een formulier dat veel minder bindend omvang heeft.

En waar deze Faculteit feitelijk van zoo groote betekenis is voor ons kerkelijk leven zou de vraag, waarom zij met onderteekening van een ander formulier kunnen volstaan, onder oogen gezien kunnen worden.

Juist nu, nu de vraag, of de betrokken Hoogleeraren feitelijk rekenen met het Dordtsche formulier, nog geen strijdvaardig is geworden.

Verschuiven totdat het te eeniger tijd mischien wel het geval zou wezen, kan niet gewenscht zijn.

Tevens acht hij het noodig, dat dan eens duidelijk zal worden gemaakt, wat de «Gereformeerde beginselen» inhouden, waaraan deze hoogleeraren gebonden zijn. Deze beginselen, zegt hij, zijn nog altoos onbeschreven en wijzen dus op een band die niet bindt, maar die de Hoogleeraren of de School aan de willekeur van persoonlijke inzichten overgeeft; naar zijn oordeel moeten daarom deze beginselen, mede om de plaats die de Vrije Universiteit inneemt ten opzichte van ons kerkelijk leven, tijdig geformuleerd of gewijzigd worden. Deputaten van het verband met de Theologische faculteit worden dan ook opgewekt om een nadere omschrijving der Gereformeerde beginselen te vragen.

Ds. Vogelaar heeft bij dit schrijven blijkbaar twee dingen vergeten.

Voorreest, dat wat de professoren in de Theologie betreft — en alleen overhien gaat natuurlijk het geschil, want met de andere hoogleeraren staan de Gereformeerde Kerken in geen verband — Artikel 2 der statuten uitdrukkelijk verklaart, dat «de Vereeniging voor Hooger onderwijs als grondslag voor het onderwijs in de Godgeleerdheid *de drie Formulieren van eenigheid erkent*, gelijk die in het jaar 1619 door de Nationale Synode van Dordrecht voor de Nederlandse Gereformeerde Kerken zijn vastgesteld», en dat elke Hoogleeraar in de Theologie bij de aanvaarding van zijn ambt met deze verklaring zijn instemming heeft te betuigen. De voorstelling, alsof deze professoren dus alleen gebonden zouden wezen aan zekere onbeschreven en naar ieders subjectieve meening uit te leggen Gereformeerde beginselen, is derhalve geheel onjuist.

En in de tweede plaats, dat de Synode van Amsterdam in 1908, toen het verband met de Theologische faculteit nader geregeld is, reeds een afzonderlijk onderteekeningformulier voor de professoren in de Theologie aan de Vrije Universiteit heeft vastgesteld, dat door heeren Directeuren is goedgekeurd en door alle Hoogleeraren in de Theologie is onderteekend geworden. Dit formulier luidt aldus:

Wij ondergeteekenden, Hoogleeraren of Doctoren in de Theol. Faculteit der V. U. te Amsterdam, verklaren ophoortelijk en in goeder conscientie voor den Heere, met deze onze onderteekening, dat wij van harte van gevoelen zijn en gelooven, dat alle artikelen en stukken der leer, die is begrepen in de belijdenisschriften van de Gereformeerde Kerken in Nederland, in allen overeenkomen met Gods Woord.

Wij verbinden ons, dat wij deze leer naarstiglijk zullen leeren en getrouwelijk voorstaan, zonder daartegen iets betijf openlijk of heimelijk, hetzij direct of indirect, te zullen leeren of schrijven, en dat wij alle dwalingen, met deze leer strijdende, zullen tegenstaan en helpen weren. Voorts beloven wij, dat wij, zoo er bij ons tegen deze leer of enig punt derzelve bedenking komt, deze bedenking ter kennis zullen brengen van de Geref. Kerken in Nederland, in Generale Synode vergaderd, opdat deze daarover oordeelen.

W. BREUKELAAR, Rapporteur.

Zoals men ziet, is dit formulier zekelijk niet anders dan het onderteekeningformulier van de Dordtsche Synode, waarmede het zelfs woordelijk grootendeels overeenstemt. De eenige belangrijke wijziging is, dat de professoren sebjekt worden verklaard niet aan de provinciale, maar aan de Generale Synode.

Blijkbaar zijn de beide hier genoemde feiten aan de aandacht van Ds. Vogelaar ontsnapt. Hij zal thans wel zoo vriendelijk wezen deze rectificatie aan zijn lezers mede te deelen. Anders zou de een of andere Classis aan den wensch van Ds. Vogelaar gehoor kunnen geven, en op de a.s. Synode het voorstel kunnen indienen om een onderteekeningformulier voor de Professoren in de Theologie aan de Vrije Universiteit te ontwerpen; waarop de Synode dan zou moeten antwoorden, dat zulk een voorstel toch wel ietwat dwaas is, waar de Synode dit reeds zes jaar geleden gedaan heeft!

Wel zou het daarentegen overweging verdienen, of de Synode het Dordtsche onderteekeningformulier niet voor de professoren van de Theologische School behoorde af te schaffen en door het te Amsterdam ontworpen formulier te vervangen. Feitelijk past het Dordtsche onderteekeningformulier niet meer op onze kerkelijke toestanden

en nog veel minder op de eigenaardige positie, waarin de Theologische School tegenover de Kerken staat. Het Dordtsche onderteekeningformulier is opgesteld voor professoren aan de Landshoogescholen die een provinciaal karakter droegen en waarover de Kerken als zoodanig niets te zeggen hadden. Onze Theologische School daarentegen gaat van de gezamenlijke Kerken in ons land uit en staat onder rechtstreeksch toezicht der Synode, die dit toezicht door Curatoren uitoefent. Met geen van deze beide feiten is in de Dordtsche onderteekeningformule rekening gehouden. Feitelijk is dit formulier dan ook in strijd met de instructie, die de Kerken voor de Curatoren hebben vastgesteld. In deze instructie toch wordt het toezicht op het onderwijs der hoogleeraren aan de Curatoren opgedragen en de schorsing en het ontslag voorbereiden aan de Generale Synode. Het is daarom zeker niet juist, dat in dit formulier de professoren beloven moeten, dat zij eventuele bedenkingen tegen de belijdenissen aan de Provinciale Synode zullen mededeelen en zich bereid moeten verklaren, zich aan het oordeel der Provinciale Synode te onderwerpen, op straffe dat zij hiertegen doende door de Provinciale Synode gecensureerd zullen worden. De censuur op de Professoren heeft de Generale Synode zich uitdrukkelijk zelve voorbehouden, en naar het ons voorkomt, terecht.

De belijdenisquaestie in de Hervormde Kerk.

Naar aanleiding van de verschillende belijdenisquaesties, zooals met name de proponentenformule en de vragen bij de belijdenis des geloofs te doen, die op de laatste Synode der Hervormde Kerk weer aan de orde waren gesteld, heeft deze Synode besloten, door haar Synodale Commissie op 16 April een vergadering te laten saamroepen van afgevaardigden van alle classicale vergaderingen; een zestal sprekers van verschillende richtingen zullen worden uitgenoodigd om deze vraagstukken elk van hun standpunt toe te lichten. Of deze vergadering ook besluiten zal mogen nemen, zij het dan al in den vorm van moties, schijnt nog niet uitgemaakt te wezen. Hoofddoel is echter wel, dat de verschillende richtingen zich zouden kunnen uitspreken, of en zoo ja in welken zin, zij wijziging verlangen.

Zooals thans uit de discussies, in de pers gevoerd, reeds blijkt, heeft men drie richtingen: links de modernen, die elken band aan de belijdenis willen wegnemen uit de reglementen en aan ieders subjectieve willekeur willen overlaten wat hij gelooven en belijden wil; rechts de Gereformeerden, die de dubbelzinnige termen uit de reglementen willen verwijderen, waachter nu de modernen zich verschuilen kunnen; en in het midden de breede groep van de ethischen en halfslachtigen, die alles bij het oude willen laten, omdat elke wijziging op een scheuring zal uitloopen.

Dr. Kromsigt wekt de Gereformeerden in de Hervormde Kerk sterk op om aan deze samenkomst deel te nemen, ten einde daarvoor het recht der belijdenis op te komen en vooral bij een eventuele stemming over een motie het spel niet in handen der modernen te laten.

Ook naar ons oordeel, al staan we buiten het synodale genootschap, is het plicht en roeping der Gereformeerden in de Hervormde Kerk, om te *getuigen*. De thans gevoerde strijd om de belijdenis raakt metterdaad het *hart der quaestie*, en we zien dankbaar dat deze strijd, en niet die over de reorganisatie, meer in het middenpunt is komen te staan.

Maar eenige illusie, dat deze samenkomst tot resultaat zal hebben, dat de Synode tot een beslissing in deze zaak zal komen, maken we ons niet. De *Kerkelijke Courant* heeft onlangs, en terecht, opgemerkt, dat een doorvoeren van het streng-confessioneele beginsel onmogelijk zal blijken door de machtige strooming der vrijzinnigen, die de vrijheid niet zal willen prijsgeven, terwijl ook het geheel opheffen van alle bindende bepalingen, het schrappen van alles in de reglementen wat nog aan de vroegere leertucht herinnert, een onmogelijkheid zal blijken door den tegenstand der rechtzinnigen. Uit elkaar gaan, de Kerk doen uitspatten in een vrijzinnig en een rechtzinnig deel, zal naar haar meening al even onmogelijk blijken, al ware het alleen maar door de financiële moeilijkheden, die daartoe zouden voortkomen. En waar noch links noch rechts overwinnen of uitdrijven kan, verwacht ze, dat de bemiddelende strooming wel zal zegevieren en de zaak in status quo zal blijven.

Ook wij vreezen dit.

Noch de modernen noch de Gereformeerden zijn sterk genoeg om hun zin door te zetten. 't Zal daarom wel bij 't oude blijven. En toch zijn we dankbaar, dat de strijd niet wordt opgegeven door onze Gereformeerde broeders. Al zal het niet baten om de Synode tot een beslissende stap te bewegen, de conscientien zullen er door wakker geschud worden en de onhoudbaarheid van den toestand zal er beter door worden ingezien.

Een leerstoel in de Dogmatiek.

De Gereformeerde Bond, die reeds lang pogingen aanwendde om een aanvullingshoogleeraar aan een onzer Landsuniversiteiten te benoemen, heeft thans besloten als aanvullingshoogleeraar te Utrecht te benoemen Prof. Visscher en hem te belasten met het geven van onderwijs in de Dogmatiek. Aan H. M. de Koningin is

hiervan kennis gegeven en de nadere bekrachtiging van deze benoeming moet worden afgewacht.

Zeker zal wel niemand gedacht hebben, dat van de bevoegdheid, die de Hooger Onderwijswet geeft aan Vereenigingen om aanvullende hoogleeraren te benoemen, gebruik zou worden gemaakt om een gewoon hoogleeraar, die reeds aan de Hoogeschool verbonden is, daaraan weer als aanvullend Hoogleeraar te laten optreden. Toch, al klinkt het ietwat vreemd, is de bedoeling van deze benoeming doorzichtig genoeg. Te Utrecht wordt de Dogmatiek onderwezen door den kerkelijken Hoogleeraar Cannegieter, die tot de moderne richting behoort. Tegenover dezen aanvullenden kerkelijken Hoogleeraar wil men nu als tegenwicht laten optreden een Hoogleeraar, die de Dogmatiek in Gereformeerden zin onderwijst. En daarvoor kon zeker geen betere keuze gedaan worden dan Prof. Visscher. In zooverre juichen we dan ook van 'harte deze benoeming toe. Alleen meent men daarom niet, dat hiernede de zaak nu in orde is. Het bezwaar, dat tegen dit aanvullingssysteem bestaat, blijkt ook in dit geval weer duidelijk genoeg. De studenten van de Hervormde Kerk zullen toch verplicht blijven de colleges van Prof. Cannegieter te volgen en zullen ook door hem geëxamineerd worden. Het eenige voordeel is, dat ze thans gelegenheid zullen hebben ook van het dogmatische onderwijs van Prof. Visscher te genieten.

Opbouw.

Een aantal jongelieden van beslist Christelijke beginselen, Ph. Elffers, Willem Hage, Riem Visser, Th. Voorthuizen, en I. C. Willemsen, hebben een nieuw maandschrift in het licht gegeven, dat in dienst der christelijke levens- en wereldbeschouwing staat en tot titel voert: *Opbouw*.

Zooals de redacteuren in een zeer bescheiden inleidend artikel mededeelen, is hun bedoeling niet, als leidslieden op te treden. Ze willen alleen als jonge werkers de hun geschonken krachten gebruiken om mede te arbeiden aan het doel: «den dag te verhaasten, waarop onze God en Koning wederom ontvangen zal den lof, de eer en de aanbidding, die Hem alleen toekomen».

Naast onze Christelijke periodieken, die geestelijke leiding geven voor de ouderen, is er zeker voor dit maandschrift, dat van jongeren uitgaat en voor jongeren bestemd is, wel plaats. Het is zelfs een zeer verblijdend verschijnsel, dat ook onder onze jongeren de behoefte gevoeld wordt, om niet stil te zitten, maar mede den grooten strijd te strijden, die in onze dagen gestreden wordt tegen de machten, welke ons volk van ons Christelijk geloof willen af-trekken.

De eerste aflevering, die ons ter kennismaking werd toegezonden, toont een gezond en frisch karakter, zooals dit voor jongeren past. Van een zich verdiepen in al te moeilijke wetenschappelijke en theologische quaesties is geen sprake. H. D. gaf leken-gedachten over Richard Wagner en zijn Tristan, waarin het kunstelement tot zijn recht komt. Th. Voorthuizen gaf een interessante beschouwing over het oude Colosse en den nieuwen tijd, waarin gewezen wordt op de overeenstemming van de eigenaardige geestesrichtingen, waarmede Paulus te Corinth te kampen had, en die ook thans zich weer voordoen. J. Minderaa gaf enkele verzen, waarvan vooral het tweede, geheel in den ouden mystiekien trant der Middeleeuwen gehouden «Jezulijn» ons zeer bekoorde. En de laatste bladzijde is aan de bespreking van Boeken en Tijdschriften gewijd.

We wenschen de stuurlieden op het nieuwe scheepje een gelukkige vaart toe en hopen, dat de vlag van het onvervalschte Christelijke beginsel steeds hoog in den top worde gehouden.

Het doctoraat.

I.

Nu de vraag ten derden male op onze Synode zal ter tafel worden gebracht, of het niet gewenscht is, dat de Kerken aan haar Theologische School het recht verleen en zullen om den doctoralen graad toe te kennen, mag het principieele vraagstuk, dat hieraan ten grondslag ligt, wel eens met ernst onder de oogen worden gezien. Het is daarom, dat we er op aandringen, dat de Synode zich ditmaal niet met praktische overwegingen van de zaak zou afmaken, maar een principieele beslissing zou nemen, en, dat we een poging willen wagen, om dit vraagstuk nader toe te lichten, opdat onze Kerken weten zouden, waarom het gaat.

De beslissing, die de Synode te nemen heeft, is toch niet alleen van belang voor onze Gereformeerde Kerken in Nederland, maar evenzeer voor de Gereformeerde Kerken in het buitenland. Over het algemeen zijn deze Kerken toch niet zoo gelukkig als de Gereformeerde Kerken in Nederland, dat ze in hun eigen land een Gereformeerde Universiteit bezitten, waaraan haar aanstaande Dienaren des Woords, indien ze dit verlangen en daarvoor den noodigen wetenschappelijken aanleg bezitten, den doctorstitel kunnen verwerven. Ze moeten bij ontstentenis van zulk een Gereformeerde Universiteit zich wel behelpen met een Theologische kweekschool, die uitsluitend voor de opleiding harer a.s. predikanten is ingericht. Willen de studenten dezer Theologische kweekscholen toch den wetenschappelijken graad van Doctor in de Theologie verkrijgen, dan moesten ze zich wel getroosten naar het buitenland te gaan, om daar aan

een Gereformeerde Universiteit hun studie voort te zetten, wat hun op geen geringe kosten komt te staan. Natuurlijk zou het voor de studenten veel gemakkelijker wezen, wanneer de Synoden hunner Kerken eenvoudig het jus promovendi aan deze kweekscholen toekenden; ze konden zich dan de dure reis, de hooge kosten en het tijdsverlies besparen. Dat deze Synodes dit echter niet gedaan hebben, en zelfs de gedachte daaraan bij haar niet is opgekomen, was alleen daaraan te danken, dat tot dusverre het jus promovendi als een *uitluitend recht van de Universiteiten* werd beschouwd. Een geschreven wet, die het jus promovendi alleen aan de Universiteiten toekent, is er natuurlijk niet. Zelfs zou men niet eens een Synodaal besluit en niet eens een Theologische School in ons land noodig hebben om aan iemand een doctorstitel uit te reiken. Iedereen kan dit doen. In Amerika heeft men zelfs zoogenaamde faculteiten, door private personen opgericht, waaraan geen enkele heusche professor is verbonden, geen enkel college wordt gegeven en geen enkel examen wordt afgenomen; ze dienen alleen om tegen betaling van een bepaalde som aan liefhebbers een doctorstitel te verkoopen. Ook in ons land zou dit niet onmogelijk wezen, want de wet verbiedt aan niemand om «doctoren» te verleenen. Dat — Amerika nu uitgezonderd — zulke dwaasbeden echter nergens voorkomen, is omdat hier een hogere wet geldt dan het geschreven recht. Er is een historische traditie, er is een algemeene wetenschappelijke overtuiging, er is bovenal een publieke opinie, waarmede ieder te rekenen heeft, wanneer hij zich niet belachelijk wil maken. Waar nu de publieke opinie in de landen, die op wetenschappelijk gebied den toon aangeven, het promotierecht dusver alleen aan de Universiteiten toekende, daar was het deze publieke opinie vooral, die de Kerken buitenaf weerhield om aan haar Theologische kweekscholen het jus promovendi te verleenen. Breekt men thans in Nederland met dezen regel en slaat de Synode onze Kerken een geheel nieuwen weg in, dan zal dit voorbeeld ook buitenaf allicht aanstekelijk gaan werken. Het hek is dan van den dam en het een schape na het andere zal met een beroep op wat onze Synode deed, wel volgen. Er zal geen Theologische kweekschool wezen, hoe klein, hoe onbetekenend ook, of ze zal evenzeer bij de Synode harer Kerken komen met de bede: schenk ook ons het zoover begerde jus promovendi. En het zal niets baten, of ge dan al opmerkt, dat onze Theologische School wetenschappelijk zooveel beter is toegerust en over zooveel uitnemender professoren beschikt. Men zal u eenvoudig antwoorden, dat het hier gaat niet om het wetenschappelijk gehalte der professoren, maar om het *beginnel*, of een Synode aan haar kweekschool het recht verleen en mag om den doctoraalgraad toe te kennen. En is dat beginsel eenmaal toegegeven, dan zal elk dezer Synodes zelf wel beoordeelen, of ze haar Theologische kweekschool niet wetenschappelijk hoog genoeg stelt, om van dit recht gebruik te maken. Zoo voelt men, hoe de beslissing, die onze Synode nemen zal, veel verder zal reiken dan voor onze Theologische School alleen, en hoe het daarom wel noodig is, dat men zich goed rekenschap geeft, of het geoorloofd is, dat onze Kerken dezen weg inslaan.

Wanneer we daarom de vraag principieel stellen, of de Kerk de bevoegdheid heeft het jus promovendi te verleenen, dan moet hierbij wel onderscheiden worden tusschen wat men het *kerkelijk* en het *wetenschappelijk* doctoraat heeft genoemd. Want wel is het waar, dat de hoogleeraren der Theologische School uitdrukkelijk verklaard hebben, dat ze niet dachten aan de instelling van het «kerkelijk doctoraat», maar de argumenten, die worden aangevoerd om aan de school het jus promovendi te verleenen, toonen toch, dat hier wel degelijk een zekere verwarring van denkbeelden bestaat. Het heet toch, dat het in het belang der Kerken zelf is, wanneer haar school niet alleen gewone predikanten aflevert, maar ook mannen met den doctorstitel, die dan straks bepaaldelijk de roeping zullen hebben om de Kerken voor te lichten, de Schrift uit te leggen en de ketterijen te wederstaan. Juist *deze* eigenaardige taak nu, die hiernede aan deze Doctoren wordt voorgeschreven en waarom het in het belang der Kerken heet, dat ze aan haar school het promotierecht zal verleen en, is precies dezelfde taak, die Calvijn aan de «Kerkelijke doctoren» voorschrijft en waarom hij wilde, dat de Kerken zulk een Doctoren-ambt zouden instellen. Hij zegt in zijn uitlegging op den brief aan Efeze, dat het goed is, dat de Kerken naast de gewone predikanten ook doctoren hebben, wier speciale taak het dan wezen moet om de zuiverheid der belijdenis te handhaven, de opkomende ketterijen te weerleggen en de Schriften uit te leggen. In de Kerkorde, die Calvijn voor de Kerk van Genève ontwierp, wordt dit Doctorenambt naast het predikantenambt dan ook afzonderlijk genoemd, en ook onze Kerkorde heeft zich daarbij aangesloten, door te zeggen, dat er vier diensten in de Kerk behooren te zijn, waaronder de dienst der Doctoren. Het is daarom volkomen te begrijpen, dat bij ons volk de gedachte kon opkomen: wanneer onze Gereformeerde vadersen zoo geijverd hebben voor de instelling van het Doctorenambt door de Kerk, hoe zou dit dan in onze dagen niet het best kunnen verwezenlijkt worden, door onze Theologische School het recht te verleenen den doctorstitel toe te kennen. Bovenal, het beginselvraagstuk, waarom het hier gaat, of de Kerk promoveeren mag, schijnt daarmede beslist te wezen. Het recht om zulke «doctoren» te creëren,